

Het grote oma-interview

GEBAREN EN LIEFDE...

Grootouders spelen meestal een belangrijke rol in het leven van kinderen. Opa's en oma's hebben vaak meer geduld en tijd dan de ouders en ze kunnen een warm nest bieden. Zodra bekend is dat een kleinkind doof is, kunnen de grootouders steunpilaren voor de ouders zijn. Ze leven mee, ze bieden steun en velen van hen passen op of zijn een welkom logeeraadres. Soms leren ze gebaren om zo met het kleinkind te kunnen communiceren. Vaak organiseert de gezinsbegeleiding een opa&oma-cursus. Sommige grootouders regelen zelf een gebarencursus in de buurt of doen heel veel moeite om ver van huis een cursus te volgen.

Ook opa's en oma's zijn blij met het CI van hun dove kleinkind: praten is immers een stuk makkelijker dan gebaren! Maar een valkuil kan zijn dat je je dove kleinkind als een horend kind gaat zien en vergeet dat je wel altijd rekening moet houden met zijn of haar hoorbeperking. Zo lang het kind klein is, gaat de communicatie redelijk goed. Dit verandert vaak als het kind wat ouder wordt en meer gaat praten of gebaren. Vooral bij gebarende kinderen zie je dat het contact met opa en oma dan lastiger wordt. Als de grootouders ver weg wonen en zij het kleinkind niet al te vaak zien, kan de gebaarvaardigheid wegzakken en de communicatie oppervlakkiger worden. Soms betekent dit dat het contact verwatert, zowel met het dove kleinkind als met diens ouders. Maar gelukkig is dat niet altijd het geval. Waar een wil is, blijkt een weg altijd wel te vinden... FODOKFORUM sprak met vijf oma's over hun ervaringen met hun dove kleinkind.

Vijf oma's, vier kleinkinderen, veel gebaren

Aty van der Linden is de oma van de achtjarige Roos. Roos heeft een CI en zit op het regulier onderwijs.

Gerri Bolier en Ida van Kampen zijn allebei oma van Bob, hij is drie. Gerri is 'oma Texel', Ida wordt Beppi genoemd (een samentrekking van het Friese Beppe en de i van Ida, compleet met het naamgebaar: de i op de kin). Bobs moeder (Ida's dochter) is zelf prelinguaal doof, Bobs vader (Gerri's zoon) werd op zijn 18de helemaal doof. Bob heeft geen CI.

Hanny Plomp-van Rheenen is de oma van de vierjarige Job. Job kreeg hersenvliesontsteking toen hij een half jaar was. Daarna was hij doof en nog een heleboel meer: Job heeft een verstandelijke en een motorische beperking en zijn nieren zijn beschadigd. Job heeft twee CI's.

Tiny Tolman is de oma van Lisa. Lisa is 16, heeft geen CI en zit op het VSO van Kentalis Guyot in Haren. Tiny is een CODA, een kind van dove ouders, zelf is ze slechthorend.

Alle kleinkinderen gebruiken gebaren (Job) of beheersen de gebarentaal (Bob, Lisa en Roos).

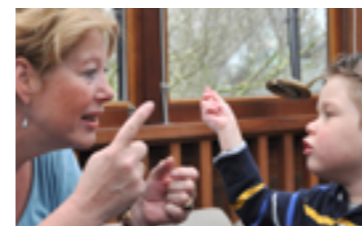
Roos en Aty

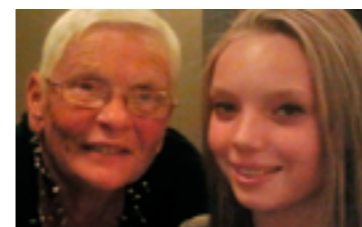
Gerri en Bob

Bob, Ida en Bobs zusje Sophie

Hanny en Job

Tiny en Lisa

Horen dat je kleinkind doof is: schrikken of slikken?

Aty weet nog dat het een gigantische schok was te horen dat Roos doof was: 'Wij kenden dat helemaal niet, niemand in onze omgeving was doof. We hadden geen idee hoe het verder zou gaan.'

Voor Gerri en haar man was het even slikken, maar toen hebben ze tegen elkaar gezegd: 'Het is goed, zoals het is. We gaan er allemaal voor, met gebaren en liefde!'

Ida herinnert zich de schrik en het besef dat de doofheid van haar dochter dus toch erfelijk bepaald was: 'Maar het is ook vertrouwd. Ik heb veel déjà vu's. Mijn dochter is en was een gouden meid, nieuwsgierig en leergierig, een meerwaarde in ons leven. Ik hoop dat het Bob ook zo zal gaan.'

Voor Hanny was de doofheid aanvankelijk eigenlijk geen issue. Toen Job hersenvliesontsteking kreeg, was hij er zo erg aan toe dat voor zijn leven werd gevreesd.

'Als ik toen geweten had, hoe goed het nu met Lisa gaat, was ik minder bezorgd geweest', zegt Tiny. 'Mijn ouders waren doof; ik besepte heel goed wat dat betekende. Aan de andere kant: ik had tevreden ouders, zij wisten niet wat ze misten.'

Communiceren met je dove kleinkind: hoe doe je dat?

Aty ging destijds naar een gebarencursus in Utrecht. Ze vond het moeilijker dan Russisch, maar er zijn zeker gebaren blijven hangen. Echte zinnen maakt ze niet. Daar komt ook bij dat Roos ver weg woont, ze ziet haar niet zo

heel vaak en oefent dus ook niet dagelijks. Toch kan ze aardig met Roos communiceren. 'Soms is ze zo aan het praten, dat ik bijna vergeet dat ze doof is. Dan moet ik er weer even aan denken dat ik haar goed moet aankijken als ik tegen haar praat.' Een heel bijzondere herinnering voor Aty was haar bruiloft, tweeën-eenhalf jaar geleden, toen ze als weduwe met haar huidige echtgenoot trouwde. De hele dag was er een tolk aanwezig, fantastisch vond ze dat. Zo was het ook voor Roos groot feest. Gerri vindt zichzelf niet zo gebaarvaardig. Toen haar zoon helemaal doof werd, was hij al bijna volwassen. Toen hij meer en meer naar de Dovenwereld en de gebarentaal trok, woonde hij al niet meer thuis. Dus met hun zoon hebben ze eigenlijk nooit echt in gebaren gecommuniceerd. Gerri en haar man hebben een opa&oma-cursus gevolgd en in de communicatie met kleinzoon Bob gebruiken ze zoveel mogelijk gebaren. Ze merken wel dat hij bij hen meer zijn stem gebruikt dan bij zijn ouders. Ze begrijpen elkaar goed en Bob kan eigenlijk alles duidelijk maken. En die gebaren gebruiken ze overal waar ze met Bob maar naar toe gaan. 'We trekken ons niks aan van andere mensen. En het leuke is dat mensen daardoor juist naar ons toe komen en een praatje maken.'

De andere oma, Ida, gebruikt NmG 'en alles wat ze maar in huis heeft' met Bob. Met háár dochter gebruikte ze destijds ook alles tegelijk; dat heette toen nog Totale Communicatie (TC). Ze ziet dat Bob nu meer taal aangeboden krijgt dan haar dochter op die leeftijd, dankzij zijn dove ouders. Ze had destijds het gevoel dat

ze haar dochter nooit vóór kon zijn: 'We liepen met haar mee en trachtten middels TC met haar te communiceren. Bob krijgt thuis zoveel gebarentaal mee! Ze hebben hem nota bene verteld dat Beatrix ging aftreden en dat er een nieuwe paus was.' Hanny werd in haar familie de voortrekker in de gebarentaal. Kleinzoon Job logeerde ieder weekend bij haar en haar man en op zeker moment begon ze zich in doofheid en gebarentaal te verdiepen. Ze volgde de drie modules Algemeen Belangstellenden en ontwikkelde haar gebaarvaardigheid nog verder aan de Hogeschool Utrecht bij de tolkopleiding van het Instituut Gebaren, Taal & Dovenstudies. Ze vindt NGT en Dovencultuur heel interessant, gaat ook naar het gebarencafé en straks gewoon ook naar Sencity, zegt ze lachend. Job is natuurlijk een speciaal kindje, zijn niveau van communiceren is niet zo hoog, maar de gebaren zijn belangrijk.

De rest van de familie realiseerde zich dat toen Job op zeker moment aan tafel HELP gebaarde en iedereen, behalve oma Hanny, elkaar glazig aankeek. Nu leren de meeste familieleden NmG. Tiny is met gebarentaal opgegroeid; haar communicatie met haar kleindochter gaat dus drempelloos. 'Lisa is heel snel met gebaren. Als ze vingerspelt, kan ik haar eigenlijk niet volgen. Dat gaat me te snel.' Tiny is, vooral door de doofheid van haar kleindochter, voorlichter geworden bij Hoor Friesland en voelt zich heel thuis in de Dovenwereld. Mede daardoor heeft ze een goede band met Lisa.

Een speciaal plekje in je hart!

Aty heeft meer kleinkinderen. De band met Roos is zeker anders. 'Het is moeilijker om hele gesprekken met haar te voeren, maar gelukkig is Roos een spontaan kind. Ze praat lekker tegen ons aan en begrijpt wel dat wij niet alles in gebaren terug kunnen zeggen.' Aty doet haar best om Roos' wereld te leren kennen. Daarom was ze bijvoorbeeld laatst mee naar de finale van de Leesvertelwedstrijd in Amersfoort en ze heeft ervan genoten. Gerri vindt het lastig om te zeggen of ze met Bob een speciale band heeft. Bob logeert wel

regelmatig op Texel. 'Maar toen onze zoon doof werd, hebben wij hem ook nooit anders behandeld dan de andere drie. Dat willen we eigenlijk ook voor onze kleinkinderen.' Ida ziet wel het verschil tussen haar dove dochter vroeger en Bob nu. 'Bob zit niet op slot, hij kan vragen stellen en wordt begrepen. Toen zijn moeder drie jaar was, communiceerde je met kunst en vliegwerk. Er was geen gebaren aanbod, sterker nog: gebaren maken was verboden! En qua stem is ons kleinkind Bob stiller, wel maakt hij genoeg geluidjes als hij zich OK voelt.' Beppi/Ida vindt het heerlijk om hem voor te lezen, met veel gebaren.

Hanny weet zeker dat ze van al haar kleinkinderen evenveel houdt. 'Maar Job is een speciaal kindje en zit in mijn hart alsof hij mijn eigen kind is. Ons leven is behoorlijk op zijn kop gezet, maar we hebben er ook veel van geleerd!' Ook Tiny benadrukt, dat ze al haar acht kleinkinderen gelijk behandelt. 'Maar eerlijk is eerlijk: Lisa heeft wel een speciaal plekje.' Lisa heeft veel bij haar gelogeed, eerst met haar zusje, later met een vriendin. En natuurlijk doet Tiny ook speciale dingen met Lisa. Vroeger gingen ze bijvoorbeeld samen naar het dovenclubhuis om Sinterklaas te vieren.

We vertrouwen erop dat het goed komt!

'Ik heb er vertrouwen in dat Roos er wel komt. Ze ontwikkelt zich goed!', zegt Aty. Gerri maakte met haar zoon mee dat zijn toekomst en zijn zelfbeeld veranderden door zijn plotselinge doofheid. 'Je wordt toch anders bekeken', zegt ze, 'en je zult altijd een tandje harder moeten. Het is in deze maatschappij best moeilijk voor een dove, terwijl er veel doven zijn die hetzelfde kunnen als een horende.'

Vijf oma's van vier kleinkinderen, vijf persoonlijke verhalen

'Onze dochter is doof geboren,' zegt Ida, 'een nieuw fenomeen in ons leven. Samen gingen we op weg, een weg die niet gemakkelijk was. Wel hebben we ervaren dat onze dove dochter een waardevol leven leeft. Dat dwingt respect af. Toen onze dochter een jaar of twaalf was hebben we haar doofzijn geaccepteerd. Doofzijn accepteren is wat anders dan je

kind accepteren! De dove Bob zal door zijn dove ouders gemakkelijker geaccepteerd worden en dat is veel handiger voor de opvoeding!' Bij Job speelt niet alleen de doofheid. Hanny en haar man hebben hun huis aangepast, opdat Job kan blijven logeren, eerst ieder weekend en nu om de week. 'Je moet heel veel zelf met hem doen. Het is fijn dat we kunnen gebaren, je geeft hem zoveel extra's mee. En, al heeft hij veel aan zijn CI's, hij is zo visueel, de rest van zijn beperkingen valt dan gewoon weg. Ik zie doofheid niet meer als een handicap, mijn kijk is echt wel veranderd', zegt Hanny. Tiny vertelt: 'In deze tijd kun je als dove eigenlijk meer, met computers bijvoorbeeld. Mijn

vader was schoenmaker, toen waren er veel minder mogelijkheden voor doven. Aan de andere kant is het in deze tijd minder makkelijk geworden om werk te krijgen voor dove jongeren. Dan hebben ze een leuke opleiding, maar vinden ze geen werk. Maar ik ga er niet over inzitten, het komt altijd goed. Lisa is een fijne meid, ze is assertief en heeft veel contacten!'

Aanraders voor andere oma's (en opa's)?

'Probeer gebaren te leren, verdiep je erin en zon-

der je niet af. Je moet er zelf je best voor doen', zegt Aty.

'Verdiep je in de wereld van de dove mensen. En behandel je kleinkind normaal, doe niet zielig. En geef je kleinkind veel liefde en aandacht!', vindt Gerri.

Ida realiseert zich dat ze andere grootouders heel veel wil aanraden: 'Blijf de vragen van je vrienden, burens en familie beantwoorden als ze naar je dove kleinkind vragen. Blijf dit tot vervelens toe gewoon doen! Informatie over doofzijn is zo belangrijk in alle fasen van het kinderleven. Grootouder zijn van een doof kind is wennen en kan ook verdrietig zijn: meld dat aan die ander! Schroom niet met je dove kleinkind te praten en te lachen: blijf gelaatgericht en open minded. Gebruik je handen en je gelaat: overdrijf maar. In de communicatie met je jonge kleinkind is alles geoorloofd: gekke bekken trekken, tong uitsteken. Kortom: durf met je lijf te praten. En tot slot: als je weer eens staande gehouden wordt en men vraagt hoe het met je dove kleinkind gaat, vertel dan ook over de andere kleinkinderen, die blijven ook belangrijk!' Hanny had nooit gedacht dat ze zich nog eens in NGT en Dovencultuur zou verdiepen en realiseert zich dat ze als grootouder van een kind als Job haar grenzen behoorlijk heeft verlegd. En dat was het zeker waard! 'Leer gebarentaal en wees niet bang om fouten te maken. Alle gebaren die je maakt, zijn meegenomen. Het hoeft niet perfect', zegt Tiny. Zelf heeft ze een beeldtelefoon, waarmee ze met Lisa kan bellen. Maar ze sms'en ook met elkaar.

Mariën Hannink en Karla van der Hoek